

Warszawa, dn. 02.09.2018 r.

Dr hab. prof. nadzw. SGH. Agnieszka Alińska
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne
Katedra Skarbowości

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgr KAROLA SADURSKIEGO pt. „EKONOMICZNE I REGULACYJNE PROBLEMY BANKOWOŚCI SPÓŁDZIELCZEJ W POLSCE I ICH WPŁYW NA EFEKTYWNOŚĆ DZIAŁANIA W OBECNYCH WARUNKACH GOSPODARCZYCH” przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Prof. UTH Jana L. Bednarczyka i dr Anety Kosztowniak na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

I. Uwagi wstępne

Recenzowana praca dotyczy bardzo ważnej i aktualnej problematyki identyfikacji oraz oceny problemów występujących w sektorze bankowości spółdzielczej. Zagadnienia związane z funkcjonowaniem banków spółdzielczych pozostają w ostatnich latach przedmiotem licznych badań i wieloaspektowych analiz ze względu zakres zmian z jakimi mamy do czynienia w tym sektorze bankowym. Istotnym wyzwaniem pozostaje kwestia konieczności poszukiwania metod i sposobów poprawy efektywności funkcjonowania banków spółdzielczych w zmieniającym się otoczeniu i nowych uwarunkowaniach prawno-organizacyjnych. Dlatego między innymi w ostatnich latach mamy do czynienia z dużą presją władz nadzorczych i dążeniem wielu zarządów banków spółdzielczych do uzyskiwania korzystniejszych i coraz lepszych jednostkowych wyników finansowo-ekonomicznych. Jednak realizacja tych celów w znacznym stopniu ograniczana jest poprzez liczne ograniczenia finansowo-ekonomiczne i regulacyjne, jak i wewnętrzne uwarunkowania specyficzne dla tej grupy banków. Powyższy obraz sektora banków spółdzielczych stanowi podstawę do opinii, że zarówno istota, jak i wzrost znaczenia

zagadnień związanych z poprawą efektywności zarządzania finansami banków spółdzielczych oraz wzmocnieniem ich pozycji rynkowej nie jest problemem nowym, ale w dalszym ciągu aktualnym i słabo rozeznany w literaturze przedmiotu i niejednoznacznie zdefiniowanym w praktyce gospodarczej. Dlatego wszelkie wyniki najnowszych badań i analiz prowadzone w temacie bankowości spółdzielczej są niezwykle pożądane a zwłaszcza, gdy są one oparte na doświadczeniach osób zarządzających bankami spółdzielczymi. Taki materiał jest cennym źródłem informacji i nowym doświadczeniem, które można wykorzystać w praktyce i zaimplementować je do rozwiązań systemowych w Polsce. W tym kontekście recenzowana praca doktorska Pana mgr Karola Sadurskiego w pełni wpisuje się w potrzeby rynku pośrednictwa finansowego i stanowi odpowiedź na bieżące wyzwania naukowo-badawcze w dziedzinie finansów.

II. Ocena przyjętego problemu badawczego, tematu i zakresu przeprowadzanych analiz

Recenzowana praca jest interdyscyplinarna o charakterze społeczno-ekonomicznym, gdzie oprócz oceny aspektów ekonomicznych i finansowych, poruszane są także zagadnienia z zakresu oceny społecznego znaczenia banków spółdzielczych na lokalnym rynku usług finansowych. Zaangażowanie lokalnego społeczeństwa w zakup udziałów banków spółdzielczych świadczy o potrzebie ich udziału w rozwoju tego środowiska. Wyniki badań uzyskane przez Pana K. Sadurskiego wskazują jednoznacznie na spadek liczby udziałowców w grupie banków spółdzielczych, co świadczyć może o ograniczeniu ich lokalnego charakteru.

Rozprawa doktorska obejmuje w swej treści problem o dużej wadze i znaczeniu systemowym, gdyż dotyczy zaprezentowania specyfiki i oceny funkcjonowania sektora banków spółdzielczych, którego udział w rynku pod względem wartości aktywów, zgromadzonych depozytów, czy udzielonych kredytów jest stosunkowo niewielki, bowiem nie przekracza 10 %. Natomiast z drugiej strony jest to grupa banków, która liczy ponad 550 samodzielnie funkcjonujących podmiotów, co niewątpliwie może stanowić istotny element decydujący o sile, znaczeniu i możliwościach rozwojowych tego sektora bankowego.

Ponadto podkreślić należy, że opracowań naukowych z zakresu funkcjonowania i organizacji bankowości spółdzielczej jest stosunkowo wiele, ale naukowcy i badacze

analizując sytuację tej grupy banków, poszukują w dalszym ciągu odpowiedzi na nurtujące od wielu lat pytanie: Dlaczego ta część sektora bankowego pomimo posiadania określonych warunków wewnętrznych, zestawu cech i elementów specyficznych stanowiących podstawę do wypracowania silnej i stabilnej pozycji rynkowej, nie osiąga zamierzonych celów, nie uzyskała przewagi rynkowej, nie jest konkurencyjna w stosunku do innych grup bankowych, czy nie ogranicza zidentyfikowanych obszarów ryzyka? Znaczna część badań przeprowadzonych przez Doktoranta wpisuje się w powyższe problemy, które poddane zostają wnikliwej analizie, co jednoznacznie świadczy, że ranga problemu naukowego i zastosowana metoda badawcza nakierowana na poszukiwanie efektywnych rozwiązań praktycznych i rozwiązań systemowych jest jak najbardziej zasadna i właściwa. Jednocześnie podkreślić należy, że badania prowadzone w obszarze sektora bankowości spółdzielczej są szczególnie trudne, gdyż wymagają przede wszystkim ogromnej wiedzy zarówno w ujęciu historycznym, jak i bardzo dobrego rozeznania systemowego oraz znajomości obecnie obowiązujących regulacji prawnych i wymogów ostrożnościowych, które w ostatnich latach podlegają dynamicznym i często bardzo dogłębnym zmianom. Wieloaspektowe podejście do badania specyfiki banków spółdzielczych znajduje swoje odzwierciedlenie w szerokim, często bardzo dobrym podejściu Autora do wyjaśnienia specyfiki funkcjonowania oraz organizacji spółdzielczego sektora bankowego z uwzględnieniem najnowszej wiedzy z różnych subdyscyplin nauki ekonomii. Na tym tle podkreślić należy, że przedsięwzięcie badawcze przeprowadzone przez Pana K. Sadurskiego w obszarze poszukiwania czynników, determinantów oraz uwarunkowań poprawy efektywności funkcjonowania banków spółdzielczych wymagało dużego wysiłku intelektualnego, samodzielności badawczej i trudu ze względu na różnorodności instytucjonalno-organizacyjne grupy badawczej, jakimi są banki spółdzielcze.

Punktem wyjścia prowadzonych przez Doktoranta badań i analiz jest ocena ogólnej sytuacji w sektorze banków spółdzielczych w wybranych krajach UE. Zwraca on przede wszystkim uwagę na wzrost roli i znaczenia rozwiązań technologicznych, zmiany w zachowaniach behawioralnych i nowych potrzebach zgłaszanych przez klientów instytucji bankowych. Dlatego ocena działalności i identyfikacja elementów przewagi rynkowej sektora banków spółdzielczych powinno zostać poddane gruntowej ocenie a nawet przemodelowaniu, tak aby wykorzystać potencjał, możliwości i instrumenty, w które wyposażone są banki spółdzielcze. Na te zagadnienia zwraca szczególną uwagę

Autor pracy, co świadczy o aktualności prowadzonych przez niego badań, ich poznawczym charakterze i twórczej roli. Jednocześnie recenzowana dysertacja doktorska bardzo dobrze wkomponowuje się w pożądane nurty badawcze. Na tle powyższych rozważań stwierdzam, że wybór problemu badawczego jest trafny i znajdujący uzasadnienie zarówno w warstwie naukowych rozważań, jak i w sferze praktycznych poszukiwań dotyczących wskazania zestawu determinant wpływających na poprawę efektywności funkcjonowania sektora banków spółdzielczych. Autor rozprawy słusznie zwraca uwagę na dwie zasadnicze kwestie, które wpływają na skalę prowadzonej działalności przez banki spółdzielcze działalności i uzyskiwane efekty tj. wartości posiadanych funduszy własnych oraz ich struktura.

Na szczególne podkreślenie zasługuje także fakt możliwości bezpośredniego zastosowania w praktyce uzyskanych wyników badań, implementacji sformułowanych wniosków oraz praktycznych rekomendacji Autora pracy, co do dalszych perspektyw poprawy kondycji finansowo-ekonomicznej sektora banków spółdzielczych w Polsce. W pełni zgodzić należy się ze stwierdzeniem, że banki będą musiały wykazać się coraz lepszą efektywnością prowadzenia działalności operacyjnej, tak aby w ten sposób pozyskać nowe kapitały stanowiące podstawę do powiększenia funduszy własnych. Zagadnienia te wydają się być szczególnie ważne w okresie występujących trudności organizacyjnych w sektorze bankowości spółdzielczej w Polsce, zarysowującego się globalnego spowolnienia gospodarczego i zachwianej stabilności w systemie finansowym. W opisanych uwarunkowaniach powstaje szczególne zapotrzebowanie na rzetelne badania naukowe dotyczące oceny dalszych kierunków rozwoju oraz wyboru modelu i strategii działania banków spółdzielczych w kontekście zachowania ich bezpieczeństwa funkcjonowania i dalszego rozwoju. W tym aspekcie recenzowana dysertacja doktorska bardzo dobrze wkomponowuje się w pożądane nurty badawcze.

Reasumując ocenę wybranego problemu badawczego, tematu i zakresu rozprawy należy stwierdzić, że Autor pracy w sposób bardzo trafny i interesujący sposób zaprezentował podstawowe problemy z zakresu zarządzania finansami i organizacją sektora banków spółdzielczych z punktu widzenia możliwości poprawy efektywności jego funkcjonowania. Jednocześnie dokonano oceny kierunków, skali i zakresu zmian w funkcjonowaniu banków spółdzielczych, które zostały wprowadzone poprzez regulacje Unii Europejskiej oraz te, które stanowią efekt wewnętrznych dostosowań i poszukiwań docelowego modelu bankowości spółdzielczej w Polsce.

III. Ocena celu pracy i hipotez badawczych

Głównym celem pracy jest ocena czynników mających wpływ na efektywność działania sektora bankowości spółdzielczej oraz próba oceny skutków wprowadzania regulacji dotyczących standardów kapitałowych w kontekście jego dalszego funkcjonowania. W nawiązaniu do celu głównego sformułowano następujące cele szczegółowe:

- Ocena wpływu regulacji dotyczących standardów kapitałowych na funkcjonowanie sektora banków spółdzielczych;
- Wpływ poziomu funduszy własnych na efektywność działania;
- Ocena czynników mających wpływ na rozwój sektora banków spółdzielczych,
- Wpływ zmian organizacyjnych na efektywność działania;
- Możliwości zwiększania funduszy własnych;
- Określenie wpływu nowoczesnych technologii na zmiany w organizacji bankowości spółdzielczej.

Cele i zakres pracy zostały zdefiniowane poprawnie, jednoznacznie i zrozumiale.

Hipoteza została sformułowana w następujący sposób: *...”Rozwój polskiego sektora bankowości spółdzielczej uwarunkowany jest stałym powiększeniem bazy kapitałowej poprzez poprawę efektywności działania”...*

Uzupełnieniem hipotezy podstawowej pracy sformułowano następujące hipotezy pomocnicze:

- (H1) Obecny model spółdzielczości nie wpływa bezpośrednio na poprawę efektywności działania banków spółdzielczych,
- (H2) Spadek liczby członków banków jest istotną barierą wzrostu funduszy własnych,
- (H3) Regulacje dotyczące standardów kapitałowych prowadzą w konsekwencji do zmian w strukturze spółdzielczości bankowej,
- (H4) Nowoczesne technologie mają wpływ na zmiany modelu sektora bankowości spółdzielczej

Hipotezy badawcze są poprawne pod względem merytorycznym i spójne z celami oraz problemami badawczymi, a przedstawiona do recenzji treść rozprawy pozwala na stwierdzenie, że Autor dysertacji w sposób poprawny wywiązuje się z przyjętych zadań badawczych.

IV. Ocena konstrukcji pracy, jej układu i zawartości merytorycznej kolejnych rozdziałów dysertacji

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z 293 stron. Przygotowana treść podzielona została na cztery zasadnicze rozdziały, wstęp, zakończenie, bibliografię, spis tabel oraz zestaw rysunków i załączników. Całość opracowania charakteryzuje się zachowaną spójnością prowadzonych rozważań oraz logicznym układem, które razem stanowią podstawę do właściwego wnioskowania i sformułowania końcowych konkluzji i trafnych rekomendacji na przyszłość.

Treść pracy mieści się w granicach określonych jej tytułem. Rozważania zaprezentowane w rozdziale pierwszym odnoszą się przede wszystkim do oceny znaczenia bazy kapitałowej jako podstawy funkcjonowania banków spółdzielczych. Punktem wyjścia rozważań prowadzonych przez Doktoranta jest prezentacja ogólnej charakterystyki, istoty i znaczenia sektora bankowości spółdzielczej w Polsce i w Europie. W pełni zgadzam się z Autorem, że podstawą skali i zakresu prowadzenia działalności zwłaszcza przez banki spółdzielcze jest poziom wyposażenia kapitałowego. Przedstawione wyliczenia wymogów kapitałowych i współczynnika wypłacalności obrazują zależności rozwoju akcji kredytowej i możliwości uzyskania dodatkowych przychodów. Zaprezentowane w tym rozdziale przykłady rozwiązań zastosowanych w wybranych krajach UE potwierdzają powyższą zależność. Jedną z zasadniczych moich uwag do tej części pracy jest formułowanie wniosków głównie poprzez wykorzystywanie polskojęzycznej literatury przedmiotu, bez zagłębienia się w najnowsze pozycje artykułowe i książkowe wydawane za granicą. Dane statystyczne zostały zaprezentowane poprawnie (dane źródłowe) i charakteryzują się odpowiednią aktualnością.

Rozdział drugi pracy poświęcony został problematyce znaczenia regulacji prawnych w działalności banków spółdzielczych po 1990 roku. Jest to cenny wkład w usystematyzowanie pojęć i wyeksponowanie znaczenia przede wszystkim funduszy własnych banków spółdzielczych, wśród których duże znaczenie ma fundusz udziałowy. Analiza tej kategorii ekonomicznej stanowi podstawę do oceny przyczyn niskiego poziomu zainteresowania członków banków spółdzielczych zwiększeniem finansowego zaangażowania lub pozyskaniem nowych członków przez bank.

W rozdziale trzecim, który jest w mojej opinii bardzo ciekawy pod względem merytorycznym i aktualnym pod względem oceny sytuacji w sektorze banków

spółdzielczych, omówione zostały ekonomiczne skutki wynikające z konieczności wdrażania regulacji kapitałowych w zakresie poprawy efektywności banków spółdzielczych. W ramach przeprowadzonych analiz Autor zidentyfikował podstawowe czynniki determinujące efektywność podejmowanych przez banki spółdzielcze działań i realizacji lokalnych inicjatyw. W pełni zgadzam się z wynikami uzyskanych badań i ich interpretacją, która wskazuje, że kapitał społeczny (przede wszystkim człowiek, jego potrzeby, przyzwyczajenia, preferencje itp.) jest tym elementem, którego znaczenie w działalności banków, w tym także banków spółdzielczych ma znaczenie priorytetowe. Zamieszczone w tej części pracy dane faktograficzne bardzo dobitnie i prawidłowo wskazują na zależności pomiędzy liczbą udziałowców w bankach spółdzielczych, poziomem ich wyposażenia kapitałowego a wartością uzyskiwanych wyników finansowo-ekonomicznych.

Kolejny, czwarty rozdział pracy poświęcony został analizie rozwiązania bardzo istotnego problemu, które stanowi wyzwanie dla banków spółdzielczych poprzez dokonanie wyboru docelowego modelu ich funkcjonowania w przyszłości. Autor pracy, dysponując bardzo dobrym rozeznanie praktycznym, niezwykle trafnie dokonuje zestawienia czynników, które banki spółdzielcze powinny uwzględnić w poszukiwaniu swojej przewagi konkurencyjnej na rynku. Są to przede wszystkim tradycyjne elementy (takie jak bliskość i znajomość potrzeb lokalnych klientów), ale także identyfikuje nowe aspekty jak np. rozwój nowych technologii (Fin Tech) i ich wykorzystanie w sektorze bankowym. Dobrym uzupełnieniem przygotowanych treści w tej części pracy są informacje uzyskane w wyniku przeprowadzonych wśród klientów badań ankietowych.

W zakończeniu sformułowano zestaw zasadniczych wniosków, rekomendacji i sugestii wynikających z przeprowadzonych badań, które stanowią jednocześnie syntezę wyników badań empirycznych, jak i analiz opartych na rozważaniach teoretycznych. Wnioski te są logicznie uporządkowane, korespondują z celami pracy i hipotezami badawczymi oraz w zwięzły sposób podsumowują całość przeprowadzonych analiz.

Pomimo wielu pozytywnych aspektów prowadzonych analiz, Autor rozprawy nie uchronił się przed kilkoma, dość istotnymi niedociągnięciami i wskazać należy tu między innymi na:

- niewielki zakres wykorzystania pozycji literatury obcojęzycznej;
- zaproponowane (w rozdziale IV) rozwiązania modelowe dotyczące przyszłości banków spółdzielczych nie zostały w pełnym zakresie omówione w odniesieniu do

istotnych zmiennych ekonomicznych (np. koszty, korzyści, wpływ na konkurencję itp.). Autor pracy jedynie je sygnalizuje lub wymienia nie poddając ich głębszej, wieloaspektowej analizie;

- dobrym uzupełnieniem pracy byłaby szersza analiza rozwiązań dotyczących bezpośrednio banków spółdzielczych w kontekście oceny roli i znaczenia banków zrzeszających oraz IPS w sektorze bankowości spółdzielczej;

- brak w pracy szerszego ustosunkowania się Autora do zmian strukturalnych o znaczeniu sektorowym, np. kwestii tworzenia banku apeksowego i określenia jego roli w poszukiwaniu docelowego modelu banków spółdzielczych.

IV. Ocena formalnej strony pracy

Formalna strona pracy nie budzi zastrzeżeń. Autor posługuje się poprawnym językiem, używa właściwych pojęć i stosuje odpowiednią terminologię, odpowiadającą tematyce rozprawy. Zasadniczo język pracy jest klarowny, a wywody czytelne i logiczne. Styl rozprawy oraz jej stronę formalną (przypisy, bibliografia) uznać należy za poprawne. Na szczególne podkreślenie zasługuje estetyczna strona pracy i jej przejrzystość.

Zakres wykorzystania polskiej literatury przedmiotu jest bardzo szeroki, aktualny i zróżnicowany. Natomiast Autor pracy w minimalnym zakresie odnosi się do pozycji anglojęzycznych. Jest to szczególnie widoczne i mało oceniane w odniesieniu do treści rozdziału pierwszego, w którym opisywane są zagadnienia dotyczące bankowości spółdzielczej w wybranych krajach UE. Wzbogacenie treści pracy o przegląd wyników badań prowadzonych za granicą na pewno pozytywnie wpłynęłoby na ogólną ocenę niniejszej pracy.

V. Wnioski

Recenzowaną dysertację oceniam ogólnie jako interesujące i dojrzałe opracowanie naukowe. W mojej opinii jest to oryginalna praca badawcza, której ostateczny kształt, pomimo niezwykle złożonej i wieloaspektowej problematyki, jest spójny i logiczny. Jest to niewątpliwie zasługa dużej wiedzy i umiejętności praktycznych Autora rozprawy. Ogólna ocena dokonań badawczych Pana mgr K. Sadurskiego jest w pełni pozytywna.

Wskazując na jej walory chciałabym zwrócić uwagę na:

- o prawidłowy i aktualny dobór tematyki pracy,
- o prawidłowo postawione i zweryfikowane hipotezy badawcze,
- o strukturę pracy i warsztat edytorski, które nie wzbudzają zasadniczych uwag i zastrzeżeń,
- o trafne sformułowanie wniosków wynikających z przeprowadzonych badań.

W mojej opinii praca doktorska Pana K. Sadurskiego to oryginalna praca badawcza, której ostateczny kształt, pomimo niezwykle złożonej i trudnej problematyki, jest spójny i logiczny. Jest to niewątpliwie zasługa dużej wiedzy i umiejętności praktycznych oraz erudycji Doktoranta, a także jego dążenia do poprawy sytuacji w sektorze banków spółdzielczych w Polsce. Niniejsza praca doktorska stanowi istotny wkład w rozwój nauki i odzwierciedla zaangażowanie Autora w dalszy rozwój sektora bankowości spółdzielczej w Polsce.

Reasumując podkreślić pragnę, że Doktorant opanował ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu nauk ekonomicznych, którą wykorzystał do przygotowania treści rozprawy doktorskiej oraz wykazał się umiejętnością przeprowadzenia samodzielnych, wieloaspektowych i skrupulatnych badań naukowych, jak również zaprezentował analizę kluczowych wątków wybranego problemu badawczego. W związku z zaprezentowaną powyżej oceną stwierdzam, że praca Pana mgr Karola Sadurskiego pt. *„Ekonomiczne i regulacyjne problemy bankowości spółdzielczej w Polsce i ich wpływ na efektywność działania w obecnych warunkach gospodarczych”* przygotowana pod kierunkiem naukowym dr hab, prof. UTH Jana L. Bednarczyka i dr Anety Kosztowniak spełnia wymogi formalne zawarte w *Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2016 r. poz. 882 i 1311 z późn. zm.) i wnioskuję o jej przyjęcie oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

Z poważaniem,

